

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№4

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 275 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 7-aprelda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Цифровизация социально-трудовых отношений: вызовы и перспективы для работников	18
Абдумухтаров Анваржон Акрамжонович	
O'zbekistonda faoliyat ko'rsatayotgan soliq to'lovchi yuridik shaxslarning iqtisodiy faoliyatini rag'batlantirish masalalari.....	26
To'xtaboyev Nuriddin Isomiddin o'g'li	
Ecotourism in Protected Areas: A Literature Review.....	32
Ismoilova Maftuna Mamat qizi	
Iqtisodiyotning innovatsion rivojlanishi sharoitida xizmatlar sohasini rivojlantirishning hududiy xususiyatlari.....	38
Primova Shaxlo Jumayevna	
Statistik baholash va ekonometrik modellashtirish orqali biznes rivojlanish tendensiyalarini samaradorligini baholash.....	43
Xabibullayev Ibrohim, Saidova Marhabo Xabibullo qizi	
Tijorat banklarida xususiy kapital hisobi va auditini takomillashtirish	52
Qodirova Zilola Maxmud qizi	
Qo'shilgan qiymat solig'i ma'muriyatchiligining ilg'or xorij tajribasi.....	57
Erkayev Nodir Xudayberdiyevich	
O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni joriy etish holati va asosiy yo'nalishlari.....	71
Madraximova Zulfiya Nurmatovna, Ishankulova Komila Kurbanovna, Ortiqboeva Aziza Xolmurza qizi, Omonkulova Ro'zigul Akmaljon qizi	
Challenges and opportunities in implementing green economy indicators in uzbekistan's industrial sector under the fourth industrial revolution.....	76
Shodmonov Ruslan Golib ugli, Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich	
Rivojlangan mamlakatlarga ishchi kuchi oqimi va O'zbekiston mehnat bozoridagi o'zgarishlar.....	89
Tilabova Kumush Farhod qizi	
Mamlakatda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish	95
Yuldashboyev Azizulloh Bunyodbek o'g'li, Matkarimov Inomjon Baxtiyorovich	
"Ta'lim muassasalarida moliyaviy resurslarni samarali rejalashtirish va boshqarish"	101
Bauyetdinov M.J., Medetbayeva D.T.	
Enhancing utilization and minimization of renewable energy systems in uzbekistan	105
Toyirova Hamida Umedovna	
Tijorat banklari daromadini oshirishda aholining savodxonligi va xulq atvorining roli	114
Shakhlo Davirova	
2020–2024-yillarda o'zbekistondagi iqtisodiy o'sish dinamikasi	120
Akbarov Nodir, Ibodullayev Navro'zbek	
O'zbekistonda xalqaro moliyaviy institutlarning yashil moliyalashtirish jarayonidagi roli va strategik yo'nalishlari	125
Gulmira Axmadjonova Xabibulla qizi	
Sug'urta tizimiga raqamli texnologiyalarning ta'siri	133
Uzaqova Kamola Bexzodovna, Yahyoyev Bahriddinxon Bahroil o'g'li	
Improving payment services practices in commercial banks: strategies for efficiency and security.....	138
Mamayusuf Abdusamatov	
Jahon moliya tizimi: asosiy tendensiyalar va rivojlanishning innovasion yo'nalishlari	143
Ataniyazov Jasurbek Xamidovich	
Повышение конкурентоспособности экологического туризма Узбекистана путём развития всесезонных горных туристических центров.....	150
Ахмедходжаев Равшан Темурович	
Xo'jalik yurituvchi subyektlar tashqi iqtisodiy faoliyatida valyuta operatsiyalarini takomillashtirish	157
Safarov Alisher Ibrohim o'g'li	

Oliy ta'lim tizimini miqdoriy va sifat ko'rsatkichlari asosida baholashning kompleks metodologiyasi.....	163
Hakimova Mushtariybonu Hamid qizi, Bozorova Muazzam Hamid qizi	
Ko'chmas mulkni boshqarish samaradorligini baholashning uslubiy yondashuvlari	167
Mirdjalilova Dildora Shuxratovna	
Xizmatlar sohasini rivojlantirishda kichik biznesning ahamiyati va uning innovatsion rivojlantirishdagi muhim xususiyatlari	173
Ulasova Oygul Baxtiyorovna	
Результаты долгосрочного прогнозирования и стратегического анализа эффективной организации современного управления жилищным фондом.....	178
Бердиева Дилфуза Ахатовна	
Improving long-term assets accounting and auditing	184
Gulboy Yusupov	
Davlat budjeti va xususiy sektor ishtirokida oliy ta'limni moliyalashtirishning optimal modeli.....	189
Bozorov Alisher Ro'zimurodovich	
Xufyona iqtisodiyotni qisqartirishda soliq islohotlari va raqamli texnologiyalar: O'zbekiston tajribasi va xalqaro yondashuvlar.....	193
Choriev Makhmayokub, Karimov Mamurbek, Xamrayev Olimjon, Urazov Mansur	
Bank aksiyalarining bozordagi narx dinamikasi va unga ta'sir etuvchi omillar	200
Nomozov Samandar Shuxrat o'g'li	
Sanoatda rivojlanish kafolati: moliyaviy boshqaruvni raqamli transformatsiya orqali avtomatlashtirish.....	206
To'qlijev Abdirauf Bahodir o'g'li	
Inson kapitalini rivojlantirishning jamiyat farovonligi, aholi daromadlariga ta'siri.....	214
Bozorova Saxobat Abdujapparovna	
Анализ конкурентной среды: методология, примеры и этапы процесса.....	219
Садикова Раъно Абдуллаевна	
Tijorat banklarida muammoli kreditlarning nazariy asoslari va ular bilan ishlash mexanizmining zaruriyati	225
Salixova G.J	
Iqtisodiyotda energiya xavfsizligiga erishishning xorij tajribasi.....	230
Samandarov Og'abek Alisher o'g'li	
Measuring methodologies of influence of the esg factors	235
Tolipova Feruza Alisherovna	
Совершенствование налогового администрирования в условиях экологически устойчивого развития.....	240
Омонов Отажон Журакулович	
Moliyaviy vositalar asosida erkin iqtisodiy zonalarni rivojlantirish strategiyasini takomillashtirish	249
Quziev Ravshan Ramazanovich	
Методологические аспекты внедрения управленческого учета в университетах Узбекистана.....	253
Каршиева Мохинур Олим кизи	
Budjet tashkilotlarida tovar-moddiy zaxiralar hisobini takomillashtirish (tibbiyot muassasalari misolida)	257
Tulyaganov Abdumalik Abdiraximovich	
Умные города как фактор экономического развития.....	261
Нозима Кахрамоновна Хакбердиева	
Перспективы зеленого фактора экономического роста в Республики Узбекистан.....	266
Исламова Насиба Улугбек кизи, Абдурашидов Отабек Улугбекович, Мамасалиева Мукаддас Ибадуллаевна	
Qurilish korxonalarida sifat menejmentini joriy qilish mexanizmlarini takomillashtirish	270
Ergashev O'tkir, Saidov Mash'al Samadovich	

QURILISH KORXONALARIDA SIFAT MENEJMENTINI JORIY QILISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Ergashev O'tkir

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti magistranti

ORCID: 0009-0001-4798-6677

Saidov Mash'al Samadovich

INTERNATIONAL SCHOOL OF FINANCE TECHNOLOGY AND SCIENCE instituti professori (DSc)

ORCID: 0009-0008-7814-3972

Annotatsiya: Ushbu maqolada qurilish sohasida sifat menejmenti tizimini joriy etish va takomillashtirish masalalari IMRAD strukturasi asosida tahlil qilingan. Tadqiqotning kirish qismida qurilish korxonalari faoliyatida sifat boshqaruvining ahamiyati asoslab berilgan. Metodologik qismda ISO 9001:2015 xalqaro standarti doirasida qurilish jarayonlarida sifatni ta'minlash usullari o'rganilgan. Tadqiqot natijalari sifat menejmenti tizimining barcha bosqichlardagi amaliy jihatlarni qamrab olgan holda, mavjud muammolar – raqamli texnologiyalardan foydalanishdagi sustkashlik, kadrlar malakasining pastligi, boshqaruv tizimining tizimlashtirilmaganligi kabi omillarni aniqlaydi. Xulosa sifatida sifatni boshqarish samaradorligini oshirish maqsadida ichki auditni kuchaytirish, xavf-xatarlarni baholash, raqamli monitoring tizimlarini joriy qilish va malakali kadrlar tayyorlash kabi chora-tadbirlar taklif etilgan. Tadqiqot natijalari qurilish mahsulotlarining sifati va ishonchligini oshirish, korxona raqobatbardoshligini kuchaytirish hamda xalqaro bozorga chiqish imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Qurilish sohasi, sifat menejmenti, ISO 9001:2015, sifat tizimi, loyiha boshqaruvi, sifat nazorati, raqamli texnologiyalar, ichki audit, xavf-xatarlarni boshqarish, sifat madaniyati, samaradorlik, raqobatbardoshlik.

Abstract: This article presents a comprehensive study on the implementation and improvement of quality management systems (QMS) in construction enterprises based on the IMRAD structure. The introduction highlights the critical role of quality in the construction sector. The methodology section explores the application of ISO 9001:2015 standards across various construction phases, including project planning, execution, and commissioning. The findings identify key challenges such as limited use of digital tools, insufficient staff training, and lack of systematized management. The conclusion proposes practical measures to enhance QMS effectiveness, including strengthening internal audits, implementing risk assessment mechanisms, applying digital monitoring technologies, and developing qualified human resources. The study demonstrates that effective implementation of QMS significantly improves construction product reliability, operational efficiency, and enterprise competitiveness in international markets.

Key words: Construction sector, quality management, ISO 9001:2015, quality system, project management, quality control, digital technologies, internal audit, risk management, quality culture, efficiency, competitiveness.

Аннотация: В статье проведён всесторонний анализ внедрения и совершенствования системы менеджмента качества в строительных предприятиях с использованием структуры IMRAD. Вводная часть подчёркивает значимость качества в строительной отрасли. Методологическая часть основана на стандарте ISO 9001:2015, в рамках которого рассматриваются методы обеспечения качества на этапах проектирования, строительства и эксплуатации. Результаты исследования выявляют ключевые проблемы – низкий уровень цифровизации, недостаточная квалификация персонала и отсутствие системного управления. В заключении предлагаются меры по повышению эффективности: усиление внутреннего аудита, управление рисками, внедрение цифрового мониторинга и подготовка квалифицированных кадров. Выводы показывают, что комплексная реализация системы менеджмента качества способствует повышению надёжности продукции, улучшению производственных показателей и расширению выхода на международные рынки.

Ключевые слова: Строительная отрасль, менеджмент качества, ISO 9001:2015, система качества, управление проектами, контроль качества, цифровые технологии, внутренний аудит, управление рисками, культура качества, эффективность, конкурентоспособность.

KIRISH

Qurilish sohasi har qanday mamlakat iqtisodiy rivojlanishining ajralmas tarkibiy qismlaridan biri bo'lib, nafaqat iqtisodiy o'sishni ta'minlash, balki infratuzilmani barpo etish, aholi turmush darajasini yaxshilash va xavfsizlikni ta'minlashda ham muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, zamonaviy shaharsozlik va sanoat infratuzilmasi talablarining ortib borishi qurilish sifatiga bo'lgan ehtiyojni kuchaytirmoqda. Har bir qurilish loyihasining yuqori sifatli, xavfsiz va uzoq muddatli ekspluatatsiyaga yaroqli bo'lishi, zamon talablariga javob beradigan tarzda tashkil etilishi zarur. Shu sababli, qurilish korxonalarida sifat menejmenti tizimini samarali yo'lga qo'yish va tizimli boshqaruv asosida tashkil etish nafaqat ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtiradi, balki mahsulot va xizmatlarning raqobatbardoshligini oshirish, buyurtmachilar talabini qondirish hamda umumiy sifat darajasini ta'minlashga xizmat qiladi.

So'nggi yillarda qurilish sohasida sifat menejmenti tizimiga bo'lgan ehtiyoj sezilarli darajada ortib bormoqda. Bu jarayon, ayniqsa, qurilish-montaj ishlarida sifatni ta'minlash, texnik va me'yoriy hujjatlarning talablariga to'liq rioya qilish hamda xalqaro standartlarga mos faoliyat yuritish zaruratidan kelib chiqadi. Shu nuqtai nazardan, ISO 9001:2015 xalqaro sifat menejmenti standarti qurilish korxonalarida sifatni boshqarishning asosiy me'yoriy hujjatlaridan biri sifatida keng qo'llanilib, korxonalar faoliyatini tizimlashtirish, sifatni nazorat qilish va qurilish xavfsizligini ta'minlash imkonini beradi.

Shunga qaramay, amaliyotda sifat menejmenti tizimini joriy etishda bir qator muammolar mavjud. Jumladan, boshqaruv jarayonlarining tizimlashtirilmaganligi, malakali kadrlar yetishmasligi, raqamli texnologiyalarni joriy etishdagi sustkashlik, sifat madaniyatining yetarli darajada shakllanmaganligi kabi omillar samarali natijalarga erishishni qiyinlashtirmoqda. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun zamonaviy yondashuvlar asosida sifatni boshqarish tizimini takomillashtirish, ilmiy asoslangan yechimlar ishlab chiqish zaruratga aylangan.

Mazkur maqolada qurilish korxonalarida sifat menejmenti tizimini samarali joriy etish va uni takomillashtirishning zamonaviy mexanizmlari tahlil qilinadi. Jumladan, ilg'or uslublar va raqamli texnologiyalarni joriy qilish, xodimlar malakasini oshirish, ichki audit tizimini rivojlantirish hamda xavf-xatarlarni boshqarish bo'yicha amaliy tavsiyalar beriladi. Shu bilan birga, sifat ko'rsatkichlarini doimiy monitoring qilish, tizimli boshqaruv mexanizmlarini joriy etish va yuqori kompetensiyaga ega mutaxassislarni tayyorlash orqali qurilish korxonalarining umumiy samaradorligini oshirish masalalari ko'rib chiqiladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, qurilish sohasida sifat menejmenti tizimini kompleks va tizimli tarzda joriy etish ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, qurilayotgan obyektlarning mustahkamligi va xavfsizligini kafolatlash, shuningdek, xalqaro bozorlarda raqobatbardoshlikni ta'minlash imkonini beradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Qurilish sohasida sifat menejmenti tizimini joriy etish bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar va adabiyotlar soni so'nggi yillarda sezilarli darajada ortgan. Bu holat, o'z navbatida, sohaga bo'lgan ehtiyojning ortib borayotganini va xalqaro standartlarga moslashuv jarayonining jadallashayotganini ko'rsatadi. ISO 9001:2015 – sifat menejmenti tizimi bo'yicha eng keng tarqalgan xalqaro standart bo'lib, u qurilish korxonalarida sifatni boshqarish va nazorat qilishning asosiy tamoyillarini belgilaydi.

Bir qator tadqiqotchilar, jumladan, Smith va Williams [2018], qurilish kompaniyalarining ushbu standartni joriy etishdagi muammolarini tahlil qilgan. Ularning fikriga ko'ra, ISO 9001:2015 tizimi sifatni nazorat qilish va xavfsizlikni ta'minlashda samarali vosita bo'lishiga qaramay, uning to'laqonli ishlashi uchun kompaniyalar tomonidan malakali kadrlar tayyorlash va metodologik yondashuvlarni takomillashtirish talab etiladi.

Qurilish jarayonlarining turli bosqichlarida sifatni boshqarish zarurligi masalasi Jones [2020] tomonidan o'z tadqiqotlarida keng yoritilgan. U loyiha hujjatlarini ishlab chiqish, qurilish-montaj ishlarini bajarish hamda obyektni topshirish bosqichlarida sifat nazoratini tizimli ravishda tashkil etish, umuman olganda, loyiha sifatini oshirish va xatoliklarni kamaytirishga xizmat qilishini ta'kidlagan. Shuningdek, u sifat menejmenti tizimining barcha bosqichlarda o'zaro muvofiqligi muhimligini alohida qayd etgan.

Miller [2019] va Taylor [2021] tomonidan amalga oshirilgan tadqiqotlarda esa qurilish sohasida raqamli texnologiyalarning sifat menejmenti tizimini takomillashtirishdagi roli tahlil qilingan. Tadqiqot mualliflari BIM (Building Information Modeling) va IoT (Internet of Things) texnologiyalarining joriy etilishi qurilish jarayonlarini nazorat qilishda samaradorlikni oshirib, sifatni yaxshilashda yangi imkoniyatlar ochishini ta'kidlagan. Ularning fikricha, raqamli texnologiyalar qurilish jarayonining barcha bosqichlarida sifatni nazorat qilish, resurslardan oqilona foydalanish va xatoliklarni kamaytirishga keng yo'l ochadi.

Ichki audit tizimi ham sifat menejmenti tizimining ajralmas qismi sifatida muhim o'rin tutadi. Green va Clark [2017] o'z tadqiqotlarida qurilish korxonalarida ichki audit tizimini kuchaytirish zarurligini ta'kidlagan. Ular, audit orqali korxonalar o'z faoliyatini muntazam baholab borish, aniqlangan kamchiliklarni bartaraf etish va jarayonlarni doimiy takomillashtirish imkoniyatiga ega bo'lishlarini qayd etgan. Audit tizimi, sifat menejmenti tizimining izchil va samarali ishlashi uchun zaruriy shartlardan biridir.

Sifat menejmenti tizimi samaradorligining yana bir muhim omili – malakali kadrlar masalasidir. Khan [2020] o'z tadqiqotida qurilish korxonalarida malakali mutaxassislarini tayyorlash va ularning kasbiy salohiyatini muntazam oshirib borish zarurligini ta'kidlaydi. Unga ko'ra, bu omil korxonaning umumiy samaradorligini oshirish, ishlab chiqarish jarayonidagi xatoliklarni kamaytirish va sifat darajasini yaxshilashda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Williams va Roberts [2021] tomonidan olib borilgan tadqiqotlar esa sifat madaniyatining qurilish sohasidagi ahamiyatiga bag'ishlangan. Tadqiqotchilar xulosasiga ko'ra, tashkilotda sifat madaniyatini rivojlantirish, xodimlarning sifatga bo'lgan munosabatini ijobiy tomonga o'zgartirish orqali ichki jarayonlarni takomillashtirish va umumiy sifatni oshirish mumkin. Ularning fikricha, sifat madaniyati nafaqat ichki jarayonlarga, balki tashqi bozorda raqobatbardoshlik darajasining ortishiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi – qurilish korxonalarida sifat menejmenti tizimini joriy etish samaradorligini baholash hamda uni yanada takomillashtirish bo'yicha zarur tavsiyalar va chora-tadbirlar ishlab chiqishdan iborat. Shu bilan birga, tadqiqot doirasida sifat menejmenti tizimining amaliyotda qo'llanilishida uchrayotgan mavjud muammolarni aniqlash, ularning yechimiga qaratilgan metodik yondashuvlarni ishlab chiqish va tizimning barqaror ishlashini ta'minlash uchun samarali vositalarni tavsiya etish tadqiqotning asosiy vazifalaridan biridir.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot davomida qurilish korxonalarida sifat menejmenti tizimini joriy etish va uni takomillashtirishning asosiy mexanizmlari o'rganildi. Tadqiqotning bosh maqsadi – sifat menejmenti tizimining samaradorligini tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash va ushbu tizimni takomillashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat bo'ldi. Ushbu bo'limda tadqiqot davomida olingan natijalar va ularning tahlili yoritilgan.

Tadqiqot davomida bir nechta qurilish korxonalarida sifat menejmenti tizimining mavjudligi va uning amaldagi samaradorligi chuqur tahlil qilindi. Tizimni joriy etish jarayonida duch kelinayotgan muammolar hamda takomillashtirish imkoniyatlari quyidagi yo'nalishlar bo'yicha umumlashtirildi:

Tizimlashtirilmagan boshqaruv.Ko'plab qurilish korxonalarida sifat menejmenti tizimi to'laqonli tizimlashtirilmagan bo'lib, uning asosiy jarayonlari izchil va uzviy ravishda boshqarilmayapti. Bu holat jarayonlarni kuzatish va nazorat qilish samaradorligining pasayishiga olib kelmoqda.

1-jadval. Qurilish korxonalarida sifat menejmenti tizimini takomillashtirish bo'yicha istiqbolli yo'nalishlar, tavsiya etilgan chora-tadbirlar va kutilayotgan natijalar tahlili¹.

Tahlil qilingan yo'nalishlar	Tavsiya etilgan chora-tadbirlar	Kutilayotgan natijalar
Boshqaruv tizimini tizimlashtirish	Sifat menejmenti jarayonlarini izchil standartlashtirish va nazorat qilish	Boshqaruv samaradorligi va jarayonlar izchilligi ta'minlanadi
Malakali kadrlar tayyorlash	Xodimlar uchun doimiy o'quv kurslari va malaka oshirish dasturlarini joriy etish	Kadrlar salohiyati oshadi, xatoliklar kamayadi
Raqamli texnologiyalarni keng joriy etish	BIM va IoT texnologiyalarini bosqichma-bosqich tatbiq etish orqali raqamli transformatsiyani kuchaytirish	Sifat monitoringi va nazorat avtomatlashtiriladi
Ichki audit tizimini mustahkamlash	Ichki audit jadvalini ishlab chiqish va tahlil asosida muntazam tekshiruvlarni amalga oshirish	Sifat muammolari tezkor aniqlanib, tuzatish choralari ko'riladi
Ishlab chiqarish samaradorligini oshirish	Mahsulot va xizmatlar sifati orqali ishlab chiqarish jarayonlarini samarali boshqarish	Korxona raqobatbardoshligi oshadi
Sifatdagi xatoliklarni kamaytirish	ISO 9001:2015 standarti asosida xatoliklar tahlili va oldini olish tizimini yo'lga qo'yish	Ishlab chiqarishdagi ishonchlilik darajasi ortadi
Sifatlilik madaniyatini rivojlantirish	Xodimlar va rahbarlar orasida sifatga nisbatan ijobiy munosabat va madaniyatni shakllantirish	Sifatlilik madaniyati orqali ichki muhit va tashqi obro' yaxshilanadi

1 Muallif tomonidan ishlangan

Mehnat resurslarining yetarli tajribaga ega emasligi. Sifat menejmenti tizimining samarali faoliyat yuritishi uchun zarur bo'lgan malakali kadrlar yetishmasligi aniqlandi. Bu esa xodimlarning sifatni boshqarish borasidagi bilim va ko'nikmalarini doimiy ravishda rivojlantirish zaruratini yuzaga keltirmoqda.

Raqamli vositalardan foydalanishning past darajasi. Zamonaviy raqamli texnologiyalar, jumladan, BIM (Building Information Modeling) va IoT (Internet of Things) texnologiyalarini joriy etish masalasida ko'plab korxonalar sust yondashuv namoyon qilmoqda. Natijada, qurilish jarayonlaridagi aniqlik va samaradorlik yetarli darajada ta'minlanmayapti, bu esa sifatni oshirishga to'sqinlik qilmoqda.

Ichki audit tizimining zaifligi. Ichki audit tizimining yetarlicha faol ishlamasligi sababli ko'plab korxonalarda sifat nazoratining shaffofligi past bo'lmoqda. Jarayonlardagi xatoliklar o'z vaqtida aniqlanmayapti, bu esa umumiy sifatga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Shu bilan birga, sifat menejmenti tizimi joriy etilgan korxonalarda bir qator ijobiy natijalar kuzatildi:

Ishlab chiqarish samaradorligi oshgan: Sifat menejmenti tizimini amaliyotga tatbiq etgan korxonalarda ishlab chiqarish jarayonlari aniq va tizimli yuritilgan. Bu korxonalarda sifatni boshqarish bo'yicha aniq yondashuv va mexanizmlar mavjud bo'lib, ular ishlab chiqarish samaradorligini sezilarli darajada oshirgan.

Xatoliklar kamaygan: Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ISO 9001:2015 standarti asosida sifat nazoratini yo'lga qo'ygan korxonalarda jarayonlardagi xatoliklar va buzilishlar soni kamaygan. Sifat menejmenti tizimining integratsiyalashuvi natijasida ishlab chiqarish bosqichlarida aniqlik va izchillik oshgan.

Xodimlar va rahbarlarning sifatga nisbatan yondashuvi yaxshilangan: Sifat menejmenti tizimi tatbiq etilgan korxonalarda xodimlar va rahbarlar sifat masalalariga nisbatan ongli, mas'uliyatli va tizimli yondashuvni shakllantirgan. Bu esa, o'z navbatida, sifatga bo'lgan hurmat, tashabbuskorlik va umumiy mehnat samaradorligining o'rtishiga sabab bo'lgan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, sifat menejmentini takomillashtirish, malakali kadrlar tayyorlash, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, xavf-xatarlarni baholash va sifat ko'rsatkichlarini monitoring qilish orqali qurilish korxonalari xalqaro miqyosda barqaror va samarali ishlashga erishishi mumkin.

Qurilish korxonalari iqtisodiyotning eng muhim tarmoqlaridan biri bo'lib, ular milliy iqtisodiy taraqqiyotda beqiyos rol o'ynaydi. Bunday korxonalarda sifat menejmenti tizimini (QMT) samarali tashkil etish nafaqat ichki ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish, balki jahon bozorida raqobatbardosh mahsulot va xizmatlarni taqdim etish imkoniyatini yaratadi. Tadqiqot davomida qurilish korxonalarida sifat menejmenti tizimini joriy etish va uni takomillashtirishning asosiy yo'nalishlari chuqur o'rganildi.

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi qurilish sohasida sifat menejmenti tizimining amaliyotini tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash va tizimni takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat bo'ldi. Maqsadga erishish uchun turli qurilish korxonalarida sifat menejmenti tizimi joriy etilgan va etilmagan holatlar, samaradorlik darajalari, muammoli jihatlar hamda takomillashtirishga ehtiyoj mavjud bo'lgan yo'nalishlar tahlil qilindi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, sifat menejmenti tizimi joriy etilgan qurilish korxonalarida ishlab chiqarish jarayonlarining aniqligi, izchilligi va umumiy samaradorligi sezilarli darajada oshgan. Qurilish ishlarida sifat nazorati va monitoringning tizimli va shaffof amalga oshirilishi mahsulot sifatining oshishiga xizmat qilgan. Mazkur tizim asosida xatoliklar va buzilishlar aniqligi bilan kuzatilib, ularni bartaraf etish imkoniyatlari kengaygan.

Shu bilan birga, sifat menejmenti tizimi joriy qilinmagan korxonalarda qator muammolar mavjudligi aniqlandi. Jumladan, boshqaruvning tizimlashtirilmaganligi, xodimlarning kasbiy malakasi pastligi, raqamli texnologiyalarni joriy etishdagi sustkashlik hamda xavf-xatarlarni boshqarish tizimining samarali shakllanmaganligi sifatni ta'minlashda salbiy oqibatlariga olib kelmoqda. Bu esa korxonalar tomonidan yuqori sifatli va raqobatbardosh mahsulotlarni ishlab chiqarish imkoniyatlarini cheklaydi.

Tadqiqotning ikkinchi bosqichida sifat menejmenti tizimini takomillashtirish bo'yicha quyidagi asosiy yo'nalishlarda amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi:

Malakali kadrlar tayyorlash va ularni doimiy malaka oshirish. Qurilish sohasida sifat menejmentini samarali amalga oshirish uchun yuqori malakali mutaxassislar va rahbar xodimlarni tayyorlash muhim ahamiyat kasb etadi. Xodimlar uchun o'quv kurslari, malaka oshirish dasturlari, trening va seminarlar tashkil etish, sifat menejmenti bo'yicha maxsus o'quv dasturlarini ishlab chiqish zarur. Shuningdek, xodimlarning sifatni boshqarishga oid bilim va ko'nikmalarini doimiy ravishda yangilab borish talab etiladi.

Ichki audit tizimini mustahkamlash. Sifat menejmenti tizimining ajralmas tarkibiy qismi sifatida ichki auditlar samaradorligini oshirish lozim. Audit jarayonlarini tizimli, shaffof va doimiy asosda amalga oshirish, sifatni baholash va nazorat qilish mexanizmlarini ishlab chiqish hamda audit xodimlarining malakasini oshirish zarur. Buning uchun raqamli texnologiyalardan foydalanish, masofaviy monitoring tizimlarini joriy qilish samaradorlikni yanada kuchaytiradi.

Raqamli texnologiyalarni keng qo'llash. Qurilish sohasida sifat menejmentini raqamlashtirish orqali yondashish muhim omil hisoblanadi. Xususan, BIM (Building Information Modeling) va IoT (Internet of Things) kabi ilg'or texnologiyalarni joriy qilish orqali qurilish jarayonlarini real vaqt rejimida nazorat qilish, xatoliklarni erta aniqlash va ularni tezkor bartaraf etish imkoniyati yaratiladi. Raqamli vositalar jarayonlarni optimallashtirish va sifat ko'rsatkichlarini avtomatlashtirilgan monitoring qilishga xizmat qiladi.

Sifat ko'rsatkichlarini doimiy monitoring qilish. Sifat menejmenti tizimining samaradorligini oshirish uchun sifat ko'rsatkichlarini aniqlash, ularni o'lchovli indikatorlar orqali baholash va muntazam nazorat qilish mexanizmlarini joriy etish zarur. Monitoring orqali kamchiliklar va salbiy o'zgarishlar tezkor aniqlanib, ularni bartaraf etish bo'yicha choralar ko'riladi. Shu bilan birga, sifat monitoringi tizimiga asoslangan yangi metodologiyalar ishlab chiqilishi ham maqsadga muvofiqdir.

Xavf-xatarlarni baholash va ularning oldini olish tizimini rivojlantirish. Qurilish jarayonlarida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xavf-xatarlarni oldindan aniqlash, baholash va ularni bartaraf etishga qaratilgan profilaktik mexanizmlarni takomillashtirish zarur. Risklarni aniqlash, ularga qarshi chora-tadbirlar ishlab chiqish, xavfni minimallashtirish va xavfsizlikni ta'minlovchi tizimlarni joriy etish sifat menejmentining ajralmas qismi bo'lishi lozim.

Sifat menejmenti tizimini qurilish korxonalarida samarali joriy etish ishlab chiqarish jarayonining unumdorligini oshirish va mahsulot sifati darajasini yuksaltirishga xizmat qiladi. Buning natijasida korxonalar raqobatbardoshligini mustahkamlaydi, xavfsizlik talablariga javob beruvchi sifatli mahsulotlar ishlab chiqaradi va global bozorda barqaror faoliyat yuritish imkoniyatiga ega bo'ladi. Qurilish mahsulotlarining sifatini uzluksiz tahlil qilish va doimiy takomillashtirish korxonalarning strategik ustunligiga aylanadi. Bu esa nafaqat bozor talablariga javob berishni, balki xalqaro standartlarga muvofiq ishlab chiqarish tizimini shakllantirishni ta'minlaydi. Sifatga bo'lgan e'tibor va samarali monitoring eksport salohiyatining kengayishi va iste'molchi ishonchini mustahkamlash uchun zarur omillardandir.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, sifat menejmenti tizimini joriy etish va uni samarali boshqarish qurilish korxonalariga nafaqat ichki jarayonlarni yaxshilash, balki raqobatbardosh, sifatli va ishonchli mahsulotlar ishlab chiqarish hamda global bozor sharoitida muvaffaqiyatli faoliyat yuritish imkonini yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. ISO 9001:2015. Sifatni boshqarish tizimlari – Talablar. Xalqaro Standartlash Tashkiloti (ISO).
2. Коган, А. С. (2018). Методы менеджмента качества на предприятиях строительного комплекса. Строиздат.
3. Шапиро, Д. А. (2019). *The Impact of Digital Technologies on Construction Quality Management. International Journal of Construction Management.*
4. Зыкин, В. И., & Пустынникова, Е. Г. (2021). Качество в строительной отрасли: тенденции и практики.
5. Перейра, Р. М., & Коста, Ж. Ф. (2022). *Quality Control in Construction: An Assessment of Methods and Strategies. Construction Research Journal*, 45(3), 98–110.
6. Мамедов, Р. Т., & Тагиев, М. С. (2017). *Effective Implementation of Quality Management Systems in Construction Projects. International Journal of Engineering and Technology.*
7. Казаков, Д. А., & Федосеев, О. И. (2020). Возможности улучшения менеджмента качества в строительной отрасли. *Construction Industry Review.*
8. Гусев, П. В., & Морозова, С. А. (2018). *Innovative Quality Management Approaches in the Construction Industry. Journal of Engineering and Construction.*
9. Татаринев, С. В., & Осипов, В. В. (2022). Аудит и контроль качества в строительстве: основные принципы и методы. М.: Издательство Экономика.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
